

HB OS
7.370 ZK

HB 7.370

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR HÍRLAPTÁRA

MAGYAR IPARMŰVÉS ZET

17.évf. 1914.

1-10.sz.

bor.,cl.,tj.,6 t.,

h:2 t.,9 mell.

Fv.

ma

HB. 370

199
76.7

MAGYAR IPARMŰVÉSZEI SZERKESZTI-GYÖRGY-KÁLMÁN

KIADJA AZ ORSZ. MAGY. IPARMŰVÉSZETI
TÁRSULAT. MEGJELENIK ÉVENTE TÍZSZER
ELŐFIZETÉS DÍJ EGY ÉVRE 22 KOR.

XVII
ÉVF.

1914

I
SZÁM

MAGYAR IPARMŰVÉS ZET

AZ ORSZÁGOS M. IPARMŰVÉS ZETI MŰZEUM ÉS ISKOLA ÉS AZ ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉS ZETI TÁRSULAT KÖZLÖNYE
MEGJELENIK ÉVENKINT TÍZSZER

XVII. ÉVFOLYAM. 1914. 1. SZÁM.

TARTALOM.

A Magyar Iparművészet színházi száma	1
Hevesi Sándor: A színpadi keret fejlődése	2
Márkus László: Modern törekvések a színpad művészetében	6
Bárdos Artur: Színpad és képzőművészet	17
Bálint Lajos: A kosztüm	20
Ivánfi Jenő: Klasszikus színpad	33
Sztrakoniczky Károly: A magyar színpad	34
Ujváry Ignác: Shakespeare „Hamlet”-jének díszleteiről	37
Eugène Belville: A modern francia színpadi rendezés	39
Színház: A színpadi interiórok hatása. — Színházi múzeum. — A Wajang. — A színházi kosztümtervezés iskolája. — Színház és grafika	50—52
Múzeális ügyek: Ő felsége ajándéka az Iparművészeti Múzeumban. — Erdélyi török szőnyegek kiállítása az Iparművészeti Múzeumban. — Kinevezés. — Pusztuló szárnyasoltárok	57
Szakirodalom: Díszítő művészet — Bakst. — Az élet művészete. — Lesznai Anna képeskönyve	58—59
Pályázatok: Eldőlő pályázatok. — Két új pályázat	59
Krónika: Gelléri Mór. — Képzőművészet és iparművészet	60
Mellékletek:	
I. Bánffy Miklós gr.: Jelmezvázlatok	5
II. Bánffy Miklós gr.: Díszletvázlat	21
III. E. Stern: Színhangulattanulmány	51
IV. Léon Bakst: Jelmeztanulmányok!	59

Hivatalos közlemények. — Hirdetések.

Az O. M. Iparművészeti Társulat tagjainak a „Magyar Iparművészet” illetménykép jár, évi 20 korona tagsági díj ellenében. Tagul jelentkezni lehet az igazgatóságnál (Budapest, IX., Üllői-út 55—57. szám).

L'ART DÉCORATIF HONGROIS

ORGANE OFFICIEL DU MUSÉE ET DE L'ÉCOLE DES ARTS DÉCORATIFS ET DE LA SOC. HONGR. DES ARTS DÉCORATIFS
PARAIT PAR ANNÉE DIX FOIS

XVIIe ANNÉE. 1914. NUMÉRO 1.

TABLE DES MATIÈRES.

Le numéro théâtral de notre Revue	1
Alexandre Hevesi: Le développement du cadre scénique	2
Ladislav Márkus: Tendances modernes dans l'art scénique	6
Arthur Bárdos: Théâtre et beaux-arts	17
Louis Bálint: Les costumes	20
Eugène Ivánfi: Le théâtre classique	33
Charles Sztrakoniczky: La scène hongroise	34
Ignace Ujváry: Sur les décorations de „Hamlet” de Shakespeare	37
Eugène Belville: La mise en scène française moderne	39
Théâtre	50—52
Affaires de Musée	57
Littérature professionnelle	58—59
Concours	59
Chronique	60
Suppléments:	
I. Comte N. de Bánffy: Esquisses de costumes	5
II. Comte N. de Bánffy: Décor pour l'„Obéron”	21
III. E. Stern: Étude de symphonie de couleurs	51
IV. Léon Bakst: Esquisses pour costumes	59
Communications officielles. — Annonces.	

Előfizetési díj a „Magyar Iparművészet” egy évfolyamára 22 K. Külföldre egész évre 24 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, IX., Üllői-út 55—57. sz. Telefon: József 678.

Prix de l'abonnement annuel de la Revue „Magyar Iparművészet” 22 C. A l'Étranger par année 24 C. Rédaction et administration: Budapest, IX., Üllői-út Nos 55—57.

CIMBALOM

SZABADALM., ACÉLSZERKEZETTEL, RÉSZLETRE IS. CSODAERŐS, TISZTAHANGÚ

GRAMMOFON

(BESZÉLŐGÉP) 25 KORONA S FELJEBB. HOZZÁ FEDÁK SÁRI, KIRÁLY, RÓZSA, PERCZEL, BONCI, CARUSO-TÓL LEGSZEBB LEMEZEK DARA BJA 2 KORONA 50 FILLÉR.

HEGEDŰK,

VILÁGHÍRÚ MESTEREK HÍUTÁNZATAI. FUVOLÁK, TÁROGATÓK, CITERÁK, HARMONIKÁK STB. HÚROK. JAVÍTÁSI MŰTEREM STB.

ÁRJEYZÉK
KIVÁNATRA
INGYEN

MOGYORÓSSY GYULA
KIR. SZAB. HANGSZERGYÁROS
BUDAPEST, VIII., RÁKÓCZI-ÚT 71.

KEHRLING-K
kelmefestő. és
vegylisztítő-gyár
Budapest
uzsigmond-ter
10 fióküzletek a
város. minden
részében. Ber
keltz. István. u.
lóda. cég. alatt
is telefon. 75-05
és. 63-36. szám

MAGYAR IPARMŰVÉS ZET

AZ ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉS ZETI MŰZEUM ÉS ISKOLA
ÉS AZ ORSZ. MAGYAR IPARMŰVÉS ZETI TÁRSULAT KÖZLÖNYE

A VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁS-
ÜGYI MAGY. KIR. MINISZTER
MEGBIZÁSÁBÓ L SZERKESZTI
GYÖR GYI KÁLMÁN

XVII- IK ÉVFOLYAM 1914
BUDAPEST
KIADJA AZ ORSZÁGOS MAGYAR
IPARMŰVÉS ZETI TÁRSULAT

~~Art.
987~~

ATHENAEUM KÖNYVTÁRA
és nyomd. részvénytársaság.
19 15. évi. 184. sz.

BUDAPEST. AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS
NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT NYOMÁSA

SZÖVEG JEGYZÉKE.

ÖNÁLLÓ CIKKEK.

A Magyar Iparművészet színházi száma.....	1
Hevesi Sándor: A színpadi keret fejlődése.....	2
Márkus László: Modern törekvések a színpad művészetében.....	6
Bárdos Artur: Színpad és képzőművészet.....	17
Bálint Lajos: A kosztüm.....	20
Ivánfi Jenő: Klasszikus színpad.....	33
Sztrakoniczky Károly: A magyar színpad.....	34
Ujvári Ignác: Shakespeare „Hamlet”-jének díszleteiről.....	37
Eugène Belville: A modern francia színpadi rendezés.....	39
Lengyel Géza: Az új irány és a régi.....	61
Csányi Károly: Erdélyi török szőnyegek.....	63
Felvinczi Takács Zoltán: Hopp Ferenc gyűjteménye.....	68
Hermann János: dr. W. Ostwald új freskó-technikája.....	80
A vasbeton formanyelve.....	84
Radisics Jenő: Királyunk ajándéka.....	105
Lajta Béla: A temető művészete.....	112
Nádai Pál: Egy modern városépítőről.....	122
Felek Gyéza: Az iparművészet metafizikája.....	149
Sztrakoniczky Károly: A dekoratív szobrászat.....	155
A. S. Levetus: M. H. Baillie Scott egy újabb alkotása.....	166
Ács Lipót: A műgyűjtésről.....	167
Koronghy Lippich Elek: Iparművészetünk állapota.....	193
Alpár Ignác: A Magyar Általános Hitelbank épületének plasztikus díszéről.....	209
Gineverné Györy Ilona: Douglas Strachan és a békepalota ablakai.....	210
Nádai Pál: A háziasszony és az iparművészet.....	215
Nádai Pál: Gyermekművészet.....	237
Török Gyula: Meséskönyv és képeskönyv.....	241
Rózsaffy Dezső dr.: A játékszer morálja.....	243
Orbók Loránd: Bábjátékok.....	257
Párisi impressziók.....	261
Nagy Sándor: Háború és művészet.....	381
Györgyi Kálmán: Három német kiállításról.....	383
Gelléri Mór: A skandináv sziget ezidei kiállításai.....	399
Nádai Pál: A szentpétervári német nagykövetség palotája.....	413
Vágó József: Jegyzetek.....	414
Folytassuk a munkát.....	421
Nádai Pál: A mesterség áhítata. Zutt R. A. művészete.....	422
Fieber Henrik: Monumentális templomi festészet.....	425
Körösfői K. Aladár: A zebegényi templom kifestése mint művészetpedagógiai feladat.....	428
Körösfői K. Aladár: Egy kis visszapillantás.....	461
Margitay Ernő: A grafikáról. Helbing Ferenc rajzaihoz.....	465
Ifj. Gonda Béla: A női divat művészete.....	468
Lyka Károly: Diszítősobrászat.....	480

PÁLYÁZATOK.

Eldölt pályázatok.....	59, 276, 450
Két új pályázat.....	59, 227, 451
Pályázatok Welner Vilmos jutalomdíjára.....	96
Pályázat síremlékek terveire.....	101
Síremlék-pályázat eredménye.....	137
Új iparművészeti pályázatok.....	137
Képzőművészeti pályázat.....	137
Eldölt iparművészeti pályázat.....	172, 226

A Máv. és a plakátművészet.....	172
Pályázat plakátkeretre.....	172
A Magy. Orsz. Képzőművészeti Tanács pályázata.....	226
Művészet és football.....	226

KRÓNIKA.

Gelléri Mór.....	60
Képzőművészet és iparművészet.....	60
Tallózás.....	101
Gara Arnold újabb munkái.....	102
Kornis-csipkék.....	103
A Pannónia-csipke.....	104
A művészi áruvédjegy.....	104
Az osztrák háziipari intézet.....	104
A Díszítő Művészet.....	104
A budapesti textilművészeti műhely.....	139
Az ebédlőasztal iparművészete.....	139
Művészet vagy iparművészet?.....	140
Egy tanulságos pásztorlevél.....	145
Az iparművészet és a gyárosok.....	145
Roycroft.....	146
A bronzöntvény.....	147
A jegygyűri.....	148
A Wiener Werkstätte felszámol.....	148
Petrovits Elek.....	182
Művészi sírkövek.....	182
A polgári lakás pszichológiája.....	183
Kerschensztein.....	184
Bibliofilek.....	184
A dilettantizmus ellen.....	189
Hans Stegmann.....	189
Az osztrák iparművészet félszázada.....	189
Méheut.....	190
A könyvkötészet fejlődése.....	190
Szabad-e régi bútorokat utánozni?.....	191
Hotelszobák.....	191
Tallózás.....	191
Bárczy István a külföldieskedés ellen.....	228
Ybl.....	228
Majovszky Pál — miniszteri tanácsos.....	233
Művészet a tisztelt Házban.....	233
Iparosok, iparművészet és a miniszter.....	234
Futurizmus az iparművészetben.....	234
Régiségek hamisítása.....	235
Bank és iparművészet.....	236
Maróti Géza munkatársai.....	236
Székesfővárosi iparművészeti bizottság.....	279
Művészi élet Amerikában.....	280
Hadiállapot.....	417
Hadikórház az Iparművészeti Iskolában.....	417
Fehérneműgyűjtő és varróterem az Iparművészeti Múzeumban.....	417
A gyermekművészeti kiállítás leszerelése.....	417
Az Erzsébet királyné emléké.....	417
A női divat felszabadulása.....	418
Ismét a hazug gyászpompáról.....	451
Gyűjtés Lechner Ödön emlékére.....	452
Magyar karácsony.....	452
Megszívlelnivaló példa.....	452
Karácsonyi iparművészeti vásár.....	491
Gyűjtés az inségre jutott iparművészek segélyezésére.....	491
Sorsolás.....	491
Két intim kiállítás.....	491
Pisani-féle eljárás.....	491
A „Párisi ízlés” halála.....	491
Helyreigazítás.....	492

SZÍNHÁZ.

A színpadi interiőrök hatása.....	50
Színházi múzeum.....	51
A Wajang.....	51
A színházi kosztümtervezés iskolja.....	51
Színház és grafika.....	52

KIÁLLÍTÁSOK.

Az Orsz. Magy. Iparművészeti Társulat kiállítási.....	94, 170
Budapesti Műhely.....	95
Gyermekművészeti kiállítás.....	126, 275
A magyar grafika a lipcsei kiállításon.....	126
Veneziai kiállítás.....	126
Németek és franciák.....	126
Méheut-kiállítás.....	127
Divatkiállítás.....	170, 276
A kölni kiállításról.....	170
Magyar majolikák.....	171
Rosenberg Márk ékszergyűjteményének kiállítása.....	172
Gyermekművészeti kiállítás és bábszínház.....	216
Külföldi kiállítások.....	225
Magyar iparművészeti kiállítás New-Yorkban.....	225
A bécsi nők iparművészeti kiállítása.....	225
Lisztó kiállítás.....	225
A darmstadti művésztelep kiállítása.....	276

SZAKIRODALOM.

Díszítő művészet.....	58
Bakst.....	58
Az élet művészete.....	58
Lesznai Anna képeskönyve.....	59
Fieber Henrik: „Modern Művészet“.....	138
A Kéve könyvei.....	181
Fonó-szövő-ipar.....	181
A műgyűjtés lélektana.....	181
Az iparművészet a lakáscsinálásban.....	227
Az ornamentika.....	276
Magyar díszítmények.....	278
A nagyváros esztétikája.....	278
Kunst und Schule.....	278
Boros Rudolf: Nőiipari díszítőrajz.....	419
A Studio ezidei évkönyve.....	419
Der Verkehr.....	419
Falke, Otto V. Kunstgeschichte der Seidenweberei.....	420
Muther kritikái.....	451
Frankenburger, Max. Die Alt-Münchner Goldschmiede und ihre Kunst.....	489
Schmitz Hermann. Die Glasgemälde des königlichen Kunstgewerbemuseums in Berlin.....	489

MÚZEÁLIS ÜGYEK.

Ő Felsője ajándéka az Iparművészeti Múzeumban.....	57, 96
Erdélyi török szőnyegek kiállítása az Iparművészeti Múzeumban.....	57

KÉPEK JEGYZÉKE.

BÚTOROK, LAKÁSBERENDEZÉS.

Mérei Dezső: Ebédlő.....	64, 65
" " Hálószoza.....	78, 79
Wydler Károly és Ekes Árpád: Hálószoza.....	81
Interieur Hopp Ferenc lakásából.....	85
Kozma Lajos: Könyvszekrény.....	90
Megyer Antal: Férfidolgozószoba.....	91

Kinevezés.....	57
Pusztuló szárnyasoltárok.....	57
Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum 1914-ik évi ismeretterjesztő előadásai.....	96
Fakonzerválás.....	96
Az Iparművészeti Múzeum és Iskola könyvtárának évi forgalma.....	418

IN MEMORIAM.

Roger Marx.....	93
Lichtwark Alfréd.....	93
Gabriel von Seidl.....	94
Lechner Ödön.....	262
Rauscher Lajos.....	264
Juhász Árpád.....	273
Dósa Lukács.....	418
William Lossow.....	419

MŰVÉSZETI OKTATÁS.

Az iparművészeti nevelés reformjáról.....	128
A hamburgi új iparművészeti iskola.....	128
Az iparművészeti iskolákról.....	137
Az Iparművészeti Iskola házi kiállítása.....	274
Jutalomdíjak.....	275
A kézimunkatanítónők képesítése.....	450
Városi iparművészeti iskola Berlinben.....	488

HÁBORÚS VILÁG.

Művészetet a kegyelethez.....	445
Művészeti intézményeink és a hadiállapot.....	446
Művészek támogatása.....	446
Az iparművészek és a háború.....	447
Lemberg műkincseinek elrablása.....	447
Divat és háború.....	448
Háborús jelvények.....	450
A magyar békevázák.....	485
Virágadományok a hősöknek.....	485
Haditechnika és iparművészet.....	487
Háborús izléstelenségek.....	487

HIVATALOS KÖZLEMÉNYEK.

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat 1913. évi tárgysorsjátéka.....	1. V
Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat választmányi ülései I.VI. – 4.V. – 5. XII. – 10. V.....	1. VIII
Pályázat síremlék terveire.....	1. IX
Pályázat a „Magyar Kupa“ tervére.....	3. V
Pályázat művészeti jutalomtárgyakra.....	3. V
Művészeti pályázatok.....	3. V. – 6. V
Kedvezmény.....	3. VI
Pályázat plakátkeretre.....	4. X
Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat XXIX. évi közgyűlése.....	5. IX
Pályázat plakátra.....	5. XV
Pályázat Szent-István-napi plakátra.....	5. XVI
Pályázat emléktáblákra és emlékművekre.....	9. V
Pályázat szobaberendezésekre.....	9. VI

Jeddy Sándor: Ebédlő.....	95
Spiegel Imre: Hálószoza.....	102, 103
Vas Béla: Fogadószoba.....	185
" " Ebédlő ablakfülkéje.....	186
" " Ebédlő.....	187
" " Hálószoza.....	188
Kozma Lajos: Faragott és festett szekrény.....	245
" " Napközi otthon mesélőszobája.....	246

Megyer Antal: Leányszoba.....	246
Vass Béla: Gyermekszoba.....	247
Szemelvények az iparművészeti iskola ezidei munkáiból.....	264, 268, 269
E. Pfeiffer: Szekrény, a kölni Werkbund-kiállításán.....	395
Az oldenburgi ház fogadóterme, ugyanott.....	396
Prof. Albin Müller: Zeneterem, a darmstadti művészeti kiállításán.....	401
P. Behrens: A szentpétervári német nagykövetség bútora.....	412
Sebők Margit: Gyermekszoba.....	458
T. Wigand Ede marosvásárhelyi lakásának részlete.....	459

SZÍNHÁZI DÍSZLETEK.

Zichy István gr.: Bocaccio, I. felvonás.....	2
„II.“.....	3
Bánffy Miklós gr.: „Salome“ díszlet részlete.....	7
Díszletvázlat „Aida“ operához, III. felvonás.....	9
Kéméndy Jenő: Sophokles „A perzsák“.....	9
Díszletvázlat Teleki László „A kegyenc“ című darabjához.....	10
Kéméndy Jenő: Díszletvázlat Leconte de Lisle „Erynnisek“ című darabjához.....	10
Márkus László: Sem Benelli „A gúnyvacsora“, I. és III. felvonás.....	11
Kéméndy Jenő: Madách „Az ember tragédiája“, VI. és VII. kép.....	12
Ujváry Ignác: Zichy Géza gróf: „Rodostó“, III. felvonás.....	13
Ujváry Ignác: Humperdinck „A királyfiak“.....	13
Kéméndy Jenő: Szép Ernő „Egyszeri királyfi“, VI. kép.....	14
Kéméndy Jenő: Szép Ernő: „Egyszeri királyfi“, III. kép.....	15
Biró Mihály: Díszlet A. Schnitzler „A bátor Kasszián“ c. bábjáték darabjához.....	16
Bánffy Miklós gróf: Díszletvázlat „Oberon“, a hárem udvara.....	20
Ujváry Ignác: Díszletvázlat Herczeg Ferenc „Eva boszorkány“ c. darabjához.....	26
Kürthy György: Madách „Az ember tragédiája“, I. és XII. jelenet.....	27
Gordon Craig: Háttérfüggöny.....	27
„Díszlettanulmány. Rézkarc 30, L. v. Hoffmann: Maeterlinck „Aglavaine és Selisette“ díszlete.....	32
Max Reinhardt: Shakespeare „Szentivánéji álom“ díszlete.....	32
Ujváry Ignác: „Hamlet“. Temetőjelenet.....	36
Veriot: „.....“.....	37
Schuhmacher F. „.....“.....	38
Alfred Roller: Mozart „Don Giovanni“ c. darabjának díszlete.....	42
Alfred Roller: „Lohengrin“ II. felvonásának díszlete.....	43
Fritz Erler: „Faust“ Templomjelenet.....	43
E. Stern: „Sumurun“ és a „Kolostor“ c. darabok díszlete.....	44
Hoerschmann: Goethe „Pater Brey“ II. jelenete.....	45
Egoroff V. E.: „A kék madár“ díszlete.....	45
Léon Bakst: „Spártai Heléna“ és „Daphnis és Chloé“ c. darabok díszletei.....	46
Léon Bakst: „Kleopatra“ és „Szent Sebestyén“ c. darabok díszletei.....	47
Jusseume: „Aphrodite“ c. darab díszlete.....	53
Rochette: „Parsifal“ „.....“.....	51, 56
Dréza: „A perzsa éj“ „.....“.....	54, 55
Ch. Guérin: „Poppea koronázása“ c. darab díszlete.....	55

JELMEZRAJZOK ÉS VÁZLATOK.

Bánffy Miklós gróf: Jelmezvázlatok „Oberon“-ból.....	1
M. Dethomas: Jelmezvázlatok.....	5
Kürthy György: Jelmeztanulmányok ... 14, 15, 16.....	52
Biró Mihály: Jelmezvázlat A. Schnitzler: „A bátor Kasszián“ c. bábjátékhoz.....	16
Gordon Craig: Jelmezvázlatok.....	22, 23
A. Roller: „.....“.....	25
Peinchen: „.....“.....	25
Kéméndy Jenő: „.....“.....	25
Bánffy Miklós gr.: „.....“.....	25
E. Stern: Turandot: Levágott fejek a város kapuján.....	28, 29
Faragó Géza: Jelmeztanulmányok „Hamlet“-hez.....	28
Márkus László: Jelmeztanulmányok „A nagyúr“ és a „János vitéz“ c. darabokból.....	29
E. Stern: „A kék madár“. Jelmezvázlatok.....	35
Poiret P.: „Minaret“ vígjáték egy-egy jelmeze.....	39
E. Stern: Jelmeztanulmányok Knoblauch „Kismet“ c. darabjához.....	41
Léon Bakst: Jelmeztanulmányok.....	48, 58
E. Stern: Jelmeztanulmány „Lysistrata“ c. darabjából.....	50
E. Stern: „Turandot“. Színhangulattanulmányok.....	51
Marquis de Segonzac: Jelmeztanulmányok.....	60

AGYAG-, ÜVEG-, MOZAIK- ÉS PORCELLÁNműVEK.

Satsuma-edények. Hopp Ferenc gyűjteménye.....	86
Kínai porcellánok. Hopp Ferenc gyűjteménye.....	88
Gara Arnold: Festett virágcsereptartó porcellánvázák.....	99
Festett doboz fedele.....	99
Douglas Strachen: A hágai békepalota ablakai.....	229, 230, 231, 232
Zutt R. A.: Egy iskolaépületre szánt majolika-reliefek vázlatai.....	432
„.....“ Majolika mellszobor, tanulmány.....	432
„.....“ Majolika relievázlatok egy villa hallja részére.....	433
„.....“ Alacsony vízmedence közepére szánt életnagyságú terrakotta-szobor vázlata.....	434

ÉKSZER-, ÖTVÖS- ÉS ZOMÁNC- műVEK.

Kínai cloisonné-edények. Hopp Ferenc gyűjteménye.....	89
Gara Arnold: Festett porcellán melltűk.....	98, 99
Megyer Antal: Ezüst kehely.....	100
Ezüst fésű.....	100
Bachruch Károly: A Steindl-céh serlege.....	100
Muhics Sándor: A M. Labdarugó Szövetség kupája.....	149
Kovács Pál és Dankó Ödön: Ugyanaz.....	150
Szemelvények az Iparművészeti Iskola ezidei munkáiból.....	265
K. Gross: Ékszer tartó a kölni Werkbund kiállításán.....	394
A. Sonnenschein: Keresztelő-készlet, ugyanott.....	394
Zutt R. A.: Ostyatartó, aranyozott ezüst, ékkövekkel.....	430
„.....“ Ezüst emlékszerlegek.....	430
„.....“ A kárpáti túraút emlékszerlege.....	431
„.....“ Az egri érsek pallium-tokja. Domborított ezüst.....	435
„.....“ Ezüst doboz fedele.....	435
Györgyi Géza: Zománcos és drágakövekkel díszített ereklyetartó.....	456

TEXTIL.

A gyermek Jézus imadását ábrázoló falikárpit Imaszőnyeg; boltmezejében szegfűs „erdélyi” díszítés	61
Usákszőnyeg	69
Imaszőnyeg „erdélyi” kerettel	70
Madaras szőnyeg	70
Örmény	71
Imaszőnyeg a hatoszlopos imaszőnyegekre jellemző rajzzal	72
Hatoszlopos imaszőnyeg	73
Gyórfy Jánosné: Pannonia-csipkék	74
Korniss Elemérné: Csipkék	75
Zadubánszky Irén és Kardos Böske gyermek- ruhái	254
Sz.-föv. ipariskolák munkaközben komponált hímzései	254
Szemelvények az Iparművészeti Iskola ezidei munkáiból	271, 280
Sebők Margit: Hímzett vánkások	458

SZOBRÁSZAT, KISPLASZTIKA.

Bory Jenő: A Pajzscsalád ráczalmási vasbeton- ból készült síremléke és annak részlete	76
„ „ A fehérvári vasbetonból készült közút	71
Kínai nefrit-kormánypálca és ametiszt-szob- rocska. Hopp Ferenc gyűjteménye	85
Netsukék.	86, 89
Bronz kutya és bronz oroszlán. Hopp Ferenc gyűjteménye	87
Lajta Béla: Supraporta	111
„ „ Síremlékek faragott kőből	113
„ „ Síremlék	114, 115, 127
„ „ faragott márványból	118, 119
„ „ terve	120
„ „ Faragott sírkő	126
„ „ Síremlék részlete oraviczai már- ványból	136
„ „ Kandalló faragott kőből	139
Moiret Ödön: Síremlék	152
Szabó László: „	153
Thomas Antal: „	154
Horváth Béla és Nádor Lajos: Síremlék	155
Moiret Ödön és Menyhért Miklós: Az Erzsébet- emlékmű pályaterve	157
Moiret Ödön: Fialat leány. Márványszobor	158
„ „ Anyaság. Relief	158
„ „ Szerelmi álom. Márványszobor	159
„ „ Márványreliefek egy kút számára	160
„ „ Relief tervei	161
Jeddy Sándor: Síremlék	166
Tóth Gyula: „	167
Vértes Artur: „	168
Ékes Árpád és Wydler Károly: Síremlék	169
Kovács Pál és Dankó Ödön: „	170
Keresztési Ágoston: Síremlék	171
Hosszú Pintér Gyula: „	182
Weinwurm Frigyes: „	183
Maróti Géza: A Magyar Általános Hitelbank palotájának plasztikus díszei 194, 195, 196, 197, 199, 206, 207,	208
Szemelvények az Iparművészeti Iskola ezidei munkáiból	270, 271, 272
Zutt R. A.: Megkezdett kőtanulmány	429
„ „ „ „Puffo” egy kút alakjának feje	436
„ „ „ „Bambino di Fiesole. Arcképszobor	436
„ „ „ „Li-Tai-Po”-nak ajánlva. Elefánt- csontból, ébenfából és smaragd- ból készült szobrocska	437

Zutt R. A.: Kifejezést tanulmány. Bronz	438
„ „ „ Római leány. Bronz	439
Teles Ede: Mechwart András síremlékének domborműve	481
„ „ „ „Villamosság”. Bronz	482
„ „ „ „Bőség”. Kútszobor mitátaja	483
„ „ Budapest, székesfővárosnak az 1912. évi olympiai játék alkalmá- ból adományozott díja	484
„ „ Női képmás. Márvány	484

ARCHITEKTÚRA, INSTALLÁCIÓ.

Vágó Dezső: Boltberendezés	90
Lajta Béla: Faragott főgyfaajtó	122, 123
„ „ A vasutcai közszégi felsőkereske- delmi iskola főbejárója	129, 130
„ „ Ugyanott, belső főbejárat	131
„ „ „ tanterem-ajtó	132
„ „ „ emléktábla	135
„ „ A Szeretetháza házikápolnájá	141
„ „ Népszínházutcai bérház kapuja	142
Baillie Scott: Lakóház Londonban	162
„ „ „ folyosója	162
„ „ Londoni lakóház nappali szobája	163
Alpár Ignác: A Magy. Ált. Hitelbank sarok- homlokzatának részlete	201
„ „ Ugyanott, Wurm-utcai homlokzat	202
„ „ erkély	203, 204, 205
„ „ a pénztárterem bejárata	217
„ „ lépcső	218
„ „ a pénztárterem	219
„ „ az igazgatóság tanács- kozóterme	219
Faragó Ödön: „ a tanácskozóterem aj- taja	220
„ „ az igazgatósági csar- nok ajtaja	221
„ „ kandalló a vezérigaz- gató fogadótermében	222
„ „ olvasóterem	223
Maróti Géza: „ a központi pénztárterem órája	224
Menyhért Miklós: Elemiiskola tanterme	247
Szemelvények az Iparművészeti iskola ezidei munkáiból	279
G. Metzendorf: Alsórajnai falusi templom a kölni Werkbund-kiállításon	385
Lossow és Kühne: A szász ház, ugyanott	386
H. Muthesius: A Farbenschau-épület, ugyanott	387
G. Metzendorf: Az alsórajnai falu részlete, ugyanott	387
Prof. Josef Hoffmann: Az osztrák ház, ugyanott	388
C. Witzmann: Tárlok terme, ugyanott	388
E. J. Wimmer: A Wiener Werkstätte terme, ugyanott	389
A. Erlwein: Drezda városának terme, ugyanott	390
F. Adler: Zsinagóga, ugyanott	391
Prof. Albin Müller: A hesszeni nagyherceg részére készült zeneterem	402, 403
Boberg Ferdinand: A malmói balti kiállítás nagyudvara és annak rész- lete	404
„ „ A malmói balti kiállítás műcsarnoka	406
„ „ A malmói balti kiállítás nagytornya	407
P. Behrens: A német nagykövetség palotája Szentpéterváron	409
„ „ A szentpétervári német nagykö- vetség trónterme	410
„ „ A szentpétervári német nagykö- vetség földszinti csarnoka	411

P. Behrens: A szentpétervári német nagykövetség fogadóterme	412
A zebegényi templom	425
" " " kapuja	426
" " " oldalbejárata	427

GRAFIKA.

Léon Bakst rajza	24, 51
Gara Arnold: Exlibrisek	97
Lajta Béla: Rajzok	106, 107, 147
Záródísz	62, 104, 125, 200, 398, 420, 452
Douglas Strachen: Címlap	235
A. Rackham rajza	241
Nagy Sándorné rajza	244
Artur Rackham rajzai a „Mother Goose” c. mesekönyvben	250
Edmund Dulac rajza a „The Sleeping Beauty” c. mesekönyvben	251
Kardos Böske színes rajzai	252
Nagy Sándorné színes rajzai	253
Szemelvények az Iparművészeti Iskola ezidei munkáiból 260, 261, 262, 263, 266, 267, 274,	275
Divéky József: Belső címlap	408
Axeli Kaléla Gallén: Ex libris	419
Zutt R. A.: Tollrajzok	422, 423, 424
" " Fejléc és záródísz	424
Helbing Ferenc: Fejléc	461
" " Plasztikus térkitöltés vázlata	462, 463
" " Exlibris	464, 465, 478, 479
" " Tervezet fémdomborításhoz	466, 467
" " Tollal rajzolt vázlat	468, 477
" " „A bevonulás”. Illusztráció	469
" " „Tél”. Naptári illusztráció	470
" " Bélyegtervezet	470, 471
" " „Tavaszi”. Naptári illusztráció	671
" " Illusztráció a „Keleti mesék”-hez	472, 473
" " Könyvdísz	472, 473
" " Mezőkövesdi párnaárúsok	474
" " Kaszálók. Kőrajz	474
" " Mezőkövesdi dunyhavásár	475
" " Kaszáló tőt. Kőrajz	475
" " Árpád pajzsra emelése. Iskolai fali kép	476
" " „Szent György”. Eremler-vezet	480
" " Vignetta	485
" " Eremler-vezet	486, 487
" " Leselkedő kurucz	488
" " Címlap	489
" " Szent Kristóf. Linoleummetszet	489
" " Záródísz	490
" " „Vízó”. Linoleummetszet	491
" " „Háború”. Linoleummetszet	492

FÉMMUNKÁK.

Megyer Antal: Keresztelőkút fedele, kovácsolt vasból	92
Kapu, kovácsolt vasból	108, 109
Lajta Béla: Gyűrű, kovácsolt vasból	120
" " A vasutcai felső kereskedelmi iskola rézből domborított virágtartói	132
" " Ugyanott, kapcsolótábla fedele, domborított rézből	133
" " Ugyanott, ruhatár vasrácsának részlete	133, 134
" " A Szeretetháza rácsos vaskapujának részlete	134
" " A kerepesi-úti izr. temető szertar-	

tási termének fali gyertyatartója, öntött bronzból	136
Lajta Béla: A Grieg-család mauzoleumának ámpolnája	136
" " Folyosórács egy szerviatéri bérházban	143
" " A Szeretetház kovácsolt vasból készült főkapuja	144
Faragó Ödön: Magy. Ált. Hitelbank. Bronzcsillár	212, 213
" " Magy. Ált. Hitelbank. Bronz fali villamoslámpa	214
" " Magy. Ált. Hitelbank. Jelzőtábla, bronzból	227
Lossow és Kühne: Kovácsoltvasajtó a kölni Werkbund-kiállításon	394

ÉRMÉSZET.

Moiret Ödön: A művész kis fia	158
" " Női fej	158
" " Virágot ápoló nő	159
Kaufmann: Újabb német érmek, a kölni Werkbund-kiállításon	392
Roemer G.: Újabb német érmek, a kölni Werkbund-kiállításon	392
Dasio M.: Újabb német érmek, a kölni Werkbund-kiállításon	392, 393
Schweigerle: Újabb német érmek, a kölni Werkbund-kiállításon	393
Zutt R. A.: A Magy. Orsz. Állatorvos-Egyesület aranyérme	431
" " Szent István nevű első magyar dreadnaught vízrebocsátásának emlékére készült érem	433
" " Herakles-éremmetszet negatív mintája	434
" " Éremmetszet negatív mintája	434
" " Pisani-féletechnikával készült éremvázlat	440
" " Relief-tanulmány, Donatello Dávidja nyomán	440
" " A Hadsegélyző Bizottság emlékére	444
" " A Magyar Vöröskereszt érméi	444
" " Az Augusztalap javára kiadott emlék	444
" " Zsírköbe metszett negatív minta	444
" " A „Kéve” hadiérmének vázlata	444
" " Az Iparművészeti Iskola hadikórházának jelvénye	444
Telcs Ede: Budapest székesfővárosnak a budapesti polgári és népiskolai tanulóknak adott sportdíja	484

FESTÉSZET.

Hermann János: A medgyesi zeneterem falifestményei	74
Lajta Béla: A vasutcai közs. felső kereskedelmi iskola festett mennyezetdíszítése	133
Mathurin Méheut: Cottus	164
Szemelvények az Iparművészeti Iskola ezidei munkáiból	276, 277
Zutt R. A.: Korai tavasz	421
" " Arcképvázlat	440
" " Párisi nő. Arcképtanulmány	441
" " A dachauai lép, a háttérben München. Szénrajz	441
" " Este. Zeneterembe szánt freskó vázlata	442
" " Szénnel rajzolt tanulmányok	443
Leszkovszky György: A zebegényi templom falidíszítéseinek részletei	447, 448, 449

Körösfoi Krlesch Aladár:	A zebegényi templom belseje.....	453
„ „ „	A zebegényi templom belsejének részlete.....	454
„ „ „	A zebegényi templom szentélye	455
„ „ „	A zebegényi templom egyik freskója.....	456
„ „ „	A zebegényi templom freskói.....	457

NÉPMŰVÉS ZET.

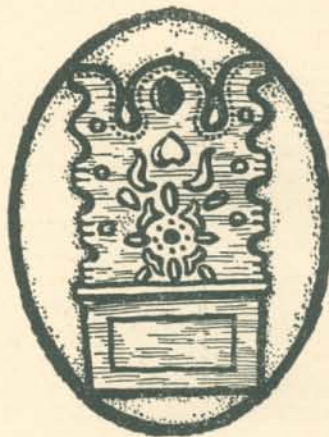
Ablakdísz.....	83
Selyemmel hímzett lepedő.....	173, 174
Erdélyi kupák.....	173
Egyházi víztartóedény.....	173
Erdélyi magyar láda.....	174
Selyemmel hímzett lepedőszél.....	175, 176
Templomi láda.....	175
Lepedő hímzéssel, recével és csipkével.....	176
Színes receoltárterítő.....	176
Szálhúzásos lepedővég.....	177
Receoltárterítő.....	177
Székely hímzés.....	177
Lepedővég.....	178, 180
Vasmegyei hímzés.....	178, 179
Szepességi hímzés.....	179

Balassa Istvánné gyűjteményéből

Színes selyemmel hímzett lepedővég. Balassa Istvánné gyűjteményéből.....	180
Oltárterítő. Balassa Istvánné gyűjteményéből.....	180
Somogyi faragott fadóbozok.....	460

VEGYES.

E. Pfeiffer: Világító pilon vasbetonból.....	84
Csapó József: Bőrrel bevont ládika, rézveretekkel.....	100
M. Méheut: Sepia octopodia.....	192
Bokros és Szekeres: Az iskolai jutalomtártyakra hirdetett pályázat pályaműve 238, 239.....	255
M. Podhajska: Fából esztergályozott és festett játékszerei.....	242, 243
Kozma Lajos: Virágtartó létrák.....	248, 249
Sz.-föv. elemi iskolai tanulók ragasztott színes silhouettejei.....	248, 249
Ékes Lajos és Spinner Dezső: Az iskolai jutalomtártyakra hirdetett pályázat pályaműve.....	255
Szablya Frischauf Ferenc játékgyűjteménye.....	256
Muhics Sándor: Orbók Loránd bábszínháza.....	257
„ „ „ „ „ „ bábszínház figurái.....	258, 259
Szemelvények az Iparművészeti Iskola ezidei munkáiból.....	266, 267
A sz.-föv. leányiskolák a magyar vöröskereszt egyesületet támogató bizottságának központi munkaterme az Iparművészeti Múzeumban.....	417

Gróf Bánffy Miklós: Jelmezvázlatok. „Oberon.”

Comte N. de Bánffy: Esquisses de Costumes pour l'„Obéron”.

A MAGYAR IPARMŰVÉS ZET SZÍNHÁZI SZÁMA

Magyar Iparművészet jelen számának a maga egészében olyan a rendeltetése, amelyet e folyóirat állandó olvasói az első pillanatban talán egy szomszédos, másfajta kultúra területére való kirándulásnak fognak minősíteni. Ez az idegenszerű jelleg kétségkívül abból a körülményből ered, hogy — egyes, ritka kivételektől eltekintve — a színházi kultúra még nem igen szerepelt e lapokon, amelyek az alkalmazott művészet szolgálatára vannak hivatva. Mi azonban azt hisszük, hogy az idegenszerűség csak látszólagos és a Magyar

Iparművészet egy lépést sem tett a maga jogos birodalmából, csak egyszerűen felkereste ennek a birodalomnak egy olyan tartományát, amelyet mindedig talán éppen a felfogások zárkózottsága miatt nem látogathatott meg elégszer. A színházi kultúra volt az, amely ez újabb fejlődésben mind közelebb és közelebb jött a képzőművészethez s amely a maga sajátos feladataiban és hatásaiban mind nagyobb és nagyobb részt enged az alkotó művészetnek. A színház sohasem volt meg bizonyos artisztikus kifejezésmód és eszközök nélkül, de a modern színház, amelynek úgyszólván alapelve a művészi hatások egysége, az artisztikus eszközöknek nagy jelentőséget tulajdonít s amidőn így a képzőművészetet öröklött, régi rekvizitumai, az irodalmi és zenei hatások mellé társul fogadta, egyszersmind egy új, bőséges feladatokkal és sikerekkel kecsegtető területet nyitott meg a képzőművészet előtt.

Ehhez a területhez pedig, annak jellegénél és lényegénél fogva az iparművészetnek van joga, mert a színházi kultúra szolgálatára rendelt művészet mindig alkalmazott művészet. A modern színházi rendezés dekoratív törekvései tehát az iparművészet nyereségét jelentik, mert az érvényesülésnek olyan alkalmait nyitják meg előtte, amelyek számára a fejlődésnek új irányú lehetőségét biztosítják. Ez a fejlődés érdekes és jelentős. Mert míg egyrészt ösztönző hatással van a művészi ipar általános haladására, másrészt egészen sajátos és új feladatok megoldását kívánja tőle, amely feladatok a művészi képzelőerő friss megtermékenyülését és lendületét jelentik. Mindenkinek, aki figyelemmel kísérte a világ színházi kultúrájának utolsó évtizedeit, tudomása van arról, hogy milyen jelentős sikerekhez, az alkotóerőnek mennyi előkelő és értékes dokumentumához vezetett ez a megtermékenyülés és lendület! A világ nagy színházai száz és száz iparművészt foglalkoztatnak és naponta a legváltozatosabb feladatokban követelik a művészi teremtmény próbáját egy olyan területen, amely a praktikus célok hiányában önmagáért valóvá teszi a művészi hatást és korlátozatlan, szabad, a mindennapi élet lehetőségein felül való érvényesülést enged a fantáziának. Nem kétséges ezek után, hogy a színház az alkalmazott művészet talajának egyik legfontosabb része, amely állandó ellenőrzést és figyelmet kíván mindazok részéről, akik működésüket az alkalmazott művészetnek szentelték.

A Magyar Iparművészet ennek a kívánságnak óhajt eleget tenni, amikor hivatásához képest figyelemmel kíséri az iparművészetnek színpadi szereplését. Ez a szereplés ma már olyannyira kiterjedt, hogy teljes ismertetése egyetlen füzetben korántsem lehetséges. Mégis annyit talán el lehetett érni, hogy a magyar közönség némi ízelítőt kapjon azokból az alkotásokból, amelyek úgy a külföldi, mint a hazai kultúrában a színpad és az iparművészet összepárosodásának legsikerültebb gyermekei s evvel kapcsolatban a színházművészet legszakavatottabb ismerői részéről felvilágosítást nyerjen e művészetnek elvi kérdéseiről. A közönséget kétségkívül érdekelní fogják ezek a kérdések, mert hiszen a mai szellemi kultúrának a színház dédelgetett gyermeke. A Magyar Iparművészet kötelessége volt, hogy a közönség figyelmét felhívja arra a kikerülhetetlen tényre, hogy kedvence milyen jelentős előnyeit köszönheti az alkalmazott művészetnek. Ezen az úton pedig talán elérheti azt is, hogy a színházművészet s közelebbről: a magyar színházművészet dekoratív oldalának fejlődése olyan legyen, mint amilyent az általa vallott és képviselt artisztikus elvek megkövetelnek.

Gr. Zichy István: „Bocaccio”. I. felvonás.

Comte E. de Zichy: Esquisse de décor pour „Bocaccio” de Souppé.

HEVESI SÁNDOR: A SZÍNPADI KERET FEJLŐDÉSE.

A színpad kezdettől fogva két ellentétes tendencia között vergődött. Egyrészt olyan helyet akart ábrázolni, amely független a valóságtól, másnemű, mint a valóság; csakis a fantáziának, a szabad költői kitalálásnak akart kerete lenni, szóval a színpad kezdettől fogva szimbolikus volt. Másrészt ugyancsak kezdettől fogva megállapítható a színpadról, hogy bizonyos tekintetben mindig a valóságon csüngött s a nézőket azzal iparkodott ámulatba ejteni, hogy néha szinte döbbenetes erővel, megtevéstől ügyességgel tudta reprodukálni azt, amit mindenki igaznak és valódinak tartott. Az ó-görög színpadon repülő masinák hozták be az isteneket, a bizánci színházban valóságos vízben meztelen nimfák fürödtek, a középkori misztériumok színpadján a pokol nyílásából valódi lángok törtek elő és igazi füst gomolygott.

A szimbolizmus és naturalizmus, a stilizálás és az utánczás úgyszólván az első pillanattól

kezdve farkasszemet néznek egymással a színpadon. Minden színpad, amely eddig a világon volt, a világot akarta jelenteni, vagyis aránylag szűk és kicsi helyen mindent össze akart fogni és mindent ki akart fejezni, ami az emberi lélekben csak megfordulhatott, e tekintetben tehát a színpad szimbolikus természetéhez nem férhet kétség. De a színpad nemcsak a teret ábrázolta szimbolikusan, hanem az időt is, amely szoros összefüggésben volt a tér szimbolikájával. A színpadon kezdettől fogva más időszámítás volt, mint a valóságban. A színpad az időt éppen úgy sűrítette, mint a teret, éppen azért, hogy a világot kifejezhesse.

A középkori misztérium-színpad, a maga hármastagoltságával — fenn a mennyország, középen a földi világ, alul a pokol — klasszikusan fejezi ki az idő és tér szimbolikus egyszerűsítését. Egy hármastagolás az egész színpad, a földből a pokolba, vagy a földből a mennyországba jutni — egy pillanat. A színpadnak megvannak az összes lehetőségei, mert az emberek csakis azzal számolnak, hogy lelkileg lehető-e valami, vagy nem. Az egész világ-

Gr. Zichy István: „Boccaccio“ II. felvonás.

Comte E. de Zichy: Esquisse de décor pour „Boccaccio“ de Souppé.

történelem összesűrítethető egy ilyen hármassal emelvényen. A pillanat az örökkévalóság szimbóluma. Minden megtörténhetik annyi idő alatt, amennyi idő a színpadi megtörténéséhez szükséges.

De ez a szimbolikus színpad a középkorban sem marad meg sokáig a maga kopáregyszerűségében. A játékrendezők és a nézők nem érik be sokáig azzal, hogy pl. egy szék a Pilátus házát jelentheti. Lassankint odajutnak, hogy látni is akarják, amit a színpad csak jelzett. A mennyország sem lehet sokáig a legmagasabb emelvény, hanem kap először kék selyem és bársonyfüggönyöket, azután aranyos csillagokat, végül benépesül szárnyas angyalokkal. A Pilátus széke helyett hatalmas épületet emelnek a színpadon, s minthogy Pilátus házán kívül is még sok egyébről van szó egy misztériumban, a színpad a legnagyobb erőfeszítéssel mindent meg akar csinálni, amit eddigelé csak jelzett s így keletkeznek azok a káprázatosan telerakott misztérium-színpadok, amelyekről a XV. és XVI. század szentképei kellő felvilágosítást adnak s amelyek Rembrandt rézkarcain is megtalálhatók. Palota, víz, erdő, kert, kunyhó, börtön — mindez együtt van ugyanazon a színpadon s minthogy mindezt architektúrával már nem lehet győzni, a piktúra is

roppant fontos szerephez jut a színpadon, sőt még egyéb segítséghez is kell fordulni, ahol például Mária mennybemenetelét is reálisan akarják ábrázolni. Kartonból vágnak ki alakokat, azokat megfestik s az egész csoportot egy és ugyanazon géppel emelik föl a mennyországba.

A dekorálás stílusproblémái már a középkori színpadon mind kiütköztek. Amíg a színpad szimbolikus helynek érzi és vallja magát: addig jobbra csak architektónikus keret és mint merő architektúra talán a legművészebb. Ilyen volt egy darabig a régi görögöknél és ilyen volt a középkor elején. Mihelyest azonban a valóság képét várják a színpadtól, fellép a piktúra, amelynek az összefüggése az architektúrával a színpadon nem mindig kifogástalan, sőt csak nagyon ritkán az, s ha azután, mint az a misztériumok színpadján is megtörtént, architektúra és festészet együttvéve sem elegendő a valóság hatásának fölkelésére: jönnek a kartonból és papírból kivágott figurák (manapság: kasirozott alakok) s így a színpad két malomkő közé kerül, egyik a stilizálás szigorúan művészi princípiuma, másik a meglehetősen művésztelen utánozás.

A középkori színpad tulajdonképpen megszűnt akkor, amikor a dráma teljesen elvilá-

giasodott, de principiumai, törekvései és eredményei nem pusztultak el. A hármastagolás elve, szóval a hármastagolás fennmaradt a shakespearei drámában, amely nem vetette el a szimbolikus teret és időt (ez tudniillik ropant nagy szabadságot és korlátlan lehetőségeket biztosított a költőnek). A shakespearei színpad lényegében szimbolikus és architektónikus, ami tulajdonképpen egyet jelent. A francia klasszikai dráma sokkal szűkkeblűbb és realisabb volt, elvetette a hármastagolást és egy szürke, absztrakt színpadot teremtett magának, amely sem egészen szimbolikus, sem egészen reális nem volt. A francia drámában a színrendesen egy oszlopcsarnokot, egy teret, egy termet ábrázolt s annyiban reális volt, hogy mindezeket a helyeket nemcsak jelezte, hanem ábrázolta is, viszont nem volt reális annyira, hogy ezeken az egész darabokon át változatlan színeken ne játszott volna le olyan jeleneteket is, amelyek a realizmus szempontjából éppen azokon a helyeken nagyon is valószerűtlenek voltak.

Arra a kérdésre, hogy a shakespearei és corneillei dráma miért mondott le a misztérium-színpad annyiféle vívmányáról: a felelet nagyon egyszerű. A misztériumok dilettáns színjátékok voltak, az év bizonyos szakában, úgynevezett Festspielek, rengeteg szereplő bevonásával, óriási költséggel és nagy deficittel és ami nem kicsinylendő körülmény: szabad ég alatt. Mindez megváltozik, mihelyest a dilettáns és alkalmi színészeket fölválják az állandó társulatok, ami egyúttal azt is jelenti, hogy nem lehet többé szabad ég alatt játszani, mert hiszen télen-nyáron kell játszani, jó időben csakúgy, mint rossz időben. Mihelyest a misztérium-színpadot be akarják vinni termekbe, óriási nehézségek merülnek fel, amelyekkel senki sem tud megbirkózni. Nincs meg hozzá a kellő technika és a szükséges pénz. A corneillei és a shakespearei dráma egyszerűsége s egyáltalában a dráma és a vígjáték teljes elhajlása a dekoratív fejlődéstől ebben leli a magyarázatát.

Nem kell azonban azt hinni, hogy a misztériumok pompája, fénye, dekoratív gazdagsága nem élt tovább a színpadon. Csakhogy ennek a pompának nagyúri gazdája volt szükség. A misztériumok ragyogása tehát az operában és a balettben folytatódik. Az operát és a balettet az udvar tartotta s az udvaroknak volt miből fedezniök az ilyen színjátékok költségeit. Shakespeare és Racine számára nem dolgoztak az udvari festők és építésszek, de az operát és balettet a legjobb festők látták el művészi tervekkel és alkotásokkal. Az opera és balett folytatta a misztériumokat, egy darabig — Erzsébet angol királyné és XIV. Lajos

korában — még szabad ég alatt, de aztán az opera is bevonult a zárt helyiségekbe, mint a dráma s ezzel a fejlődésnek egy teljesen új korszaka kezdődik.

A zárt helyiségbe épített színpad föl szabadul az időjárás és napvilág kényszere alól, de egy új probléma elé kerül: a világítás problémája elé s magától értetődik, hogy a mesterséges világítás lehetősége a színpad összes dekoratív lehetőségeit megváltoztatja. A reneszánsz-kori olasz színpad már színes világításokkal dolgozott s a barokk- és rokokó-színpadok a világítást — gáz és villamos hiányában is — meglepő nivóra emelték. A tendencia azonban a fény és pompa mellett az illúzió volt, tehát a valóság mindenkit megtévesztő utánzása. A díszletfestésnek ezt a fajtáját már a klasszikus ókor ismerte s Plinius említ egy díszletet, amely házat ábrázolt kéménnyel, s olyan megtévesztő volt, hogy a varjak rászállottak, pedig amint Plinius mondja, a varju nem is olyan ostoba madár. Egy Dentone nevű XVI. századbéli színházi piktör olyan lépcsőt festett, hogy egy kutya fel akart szaladni rajta. A linearis perspektíva felfedezése szintén nagy nyeresége volt a színpadnak, az illúzió új és bő forrását nyitotta meg, s a világ megrészegetve fogadta a XVIII. századbéli Bibbiena oszlopcsarnokait, kupolás templomait vagy Piranesi grandiózus terveit. Ámde ez a virtuozitás egyúttal gyors és biztos eltávolodást jelentett minden szimbolikus művésziességtől. Egy művészi elvet érvényesített a színpad alapvető művészi elveinek rovására. Eleinte még az operaházakban is — a XVII. századból vannak még gyönyörű színpadtervek —, ahol a felső világítások és az oldaltakarások megkívták az úgynevezett íveket, ezek az ívek nem készültek naturalista alapon és ha a szín szabad természetet ábrázolt is, ezek a zöld ívek csak jelezték és jelentették a fákat és bokrokat, de nem akartak igazán fák és bokrok lenni. A festők érezték, hogy a vászontól való ívnek nem szabad teljesen letagadnia vászontermészetét és ilyen értelemben festettek, úgy hogy ezek a régi ívek ma is úgy hatnak ránk, mint stilizált, művészi keretek, amelyek sohasem akarják velünk elfeledtetni, hogy színpadot látunk. (Reinhardt pár esztendővel ezelőtt egyenesen visszatért ehhez a díszletfestési módhoz a „Vízkereszt“-ben.)

Az illúzió követelményének hatása alatt azonban a vászon teljesen megváltozott. A színpad reális képet akart mutatni s beletévedt abba a művészielenségbe, hogy akárhányszor csak mint megnagyított festmény hatott, amelyben az eleven ember, a színész — akít még sem lehetett csak odapingálni — nem is tudott igazán elhelyezkedni. A baj nőttön nőtt áltál

is, hogy már a XVIII. század végén, amikor a dráma részben udvari pártfogás alá s másrészt is jobb anyagi helyzetbe került: átforgalmódott az opera képére s ugyanolyan költséget és pompát kezdett igénybe venni a maga számára. Gondoljunk csak Schiller „Tell Vilmos“-ára és az „Orleansi szűz“-re. A múlt század elején már a magánvállalkozás is óriási tökélet tudott előteremteni színházi célokra s Angliából — ahol már akkor is a legtöbb pénz volt — indult ki az az irány, mely a kontinensen a meiningenizmusban csúcsosodott ki, s amely abban kereste az erejét, hogy kiváló és ismert színpadi munkákat káprázatos díszletekkel, megdöbbentő technikai trükkökkel szerelt föl s így tette őket a nagyközönség számára kívánatosakká. Ez a dekoratív irány három forrásból táplálkozott: a gázvilágítás új lehetőségeiből, az akkoriban fölvirult archeológia vívmányaiból és az új gépekből. Shakespeare sem menekült meg a kezeik közül és látványosság lett belőle, teljesen operai módra. Aki a londoni Kensington-múzeumban megnézi azokat a színes terveket, amelyek alapján az ifjabb Kean több mint félszázaddal ezelőtt megcsinálta Shakespeare „Szent Ivánéji álmá“-t, aki látja azokat a hamisítatlan balettruhákat és operai evolúciókat, egy pillanatig sem kételkedhetik abban, hogy a dráma és az opera itt megint összeértek s a kettő között elmosódtak a határvonalak. Hogy pár évtizeddel utóbb Irving Velencében és Cyprusban készítettett fölvételeket Shakespeare „Othello“-jához, ezen már nem is igen lehet csodálkozni. A villamos világítás fölhasználása még több lehetőséget adott e pompában és realizmusban dolgozó iránynak, amely végre is úgy jutott csődbe, mint minden más irány, tudniillik megmerevedett a saját sablonjaiban, egy kaptafára húzott minden remekművet, annyi csillámmal és balettszoknyával, annyi történelmi hűséggel és súlyos sisakkal operált, hogy a közönséget végre is kifárasztotta. Ennek az iránynak a legtípusosabb gyümölcse — az operának és drámának összegyúrása — a wagneri zenedráma, ennek az iránynak az utolsó nagy rendezője maga Wagner

Rikárd s ennek a színpadnak a megőrzője Bayreuth. Wagner, aki mélységes megvetéssel nézte le Meyerbeer „látványosságait“, maga is a látványosságra dolgozott, sőt érezben minden határon túlment, mert a színpadot olyan problémák elé állította, amelyek a fejlődés folyamán sem lesznek megoldhatók, abból az egyszerű okból, hogy epikai — mesés — természetüknél fogva kívül állnak a komoly színpad lehetőségein. Wagner a Rajna mélyében föl-alá úszó vizilányokat vitt a színpadra, akik a legkényesebb szólamokat éneklék; ugyancsak a Rajna kincsében a természetnek el kell hervadnia a néző szeme láttára, Siegfriedben egy sárkány tüzet okádik és énekel, azután pedig halálos görcsökben vonaglik és kiadja páráját. De mindennek a teteje „Parsifal“, az utolsó látványos opera a világon, amely tárgyában, változásában, képeiben teljesen visszahajlik a középkori misztériumhoz s a színpadtól mindazt követeli, amit valamikor a misztérium követelt, csak hogy sokkal raffináltabb és realisabb formában. A fejlődés tehát úgyszólván itt zárul s eredménye egy olyan színpad, amely zavarosan és művészietlenül keverte össze a multak minden kísérletét és eredményét: architektúrát és festészetet, szimbolizmust és naturalizmust, naivitást és illuziókeltést, stilizálást és utánezést. Ennek a színpadnak a természetét misem jellemzi jobban, mint az, hogy ennél jobban csinálták meg egyik részét, annál rosszabb lett a másik. Például a Siegfried sárkányá seholsem sikerült jobban, mint Budapesten a M. Kir. Operaházban. A szörnyeteg él, mozog, lélekdz, szeméit forgatja: maga a megtettesült tökéletesség. De éppen a tökéletességével teszi tönkre a díszletet, amely bayreuthi mintára lapos és festett, és semminő illuziót nem kelt. Wagner annyira egész és sokoldalú genie volt, hogy mint rendező is korszakot jelent a színpad történetében, de nem tudott szabadulni a korabeli színpad konvencióitól s Böcklinnel szemben is a konvenciónak fogta pártját. A XIX-ik század színpadját (Bayreuth a végső pont) a heterogénség, a stílus-talanság jellemezte s a modern törekvések és kísérletek éppen ezen a ponton jelentkeztek.

M. Dethomas
jelmezvázslatai.

Dessins pour
les musiciennes de „Salome“.